

XXXVII

SEJM WALNY WARSZAWSKI 1529 R.

WSTĘP

Zgodnie z postanowieniem poprzedniego sejmiku, kolejny zwołany został na dzień 6 stycznia 1529 r. do Warszawy. Głównym przedmiotem debaty miała być sprawa inkorporacji Księstwa Mazowieckiego¹. Obrady sejmowe rozpoczęły się 22 stycznia 1529 r. i toczyły pod nieobecność króla Zygmunta, który przebywał nadal w Wielkim Księstwie Litewskim². W obszernej legacji, jaką w jego imieniu przedstawili kasztelan gnieźnieński Mikołaj Tomicki oraz podkomorzy sandomierski Stanisław Tęczyński, monarcha prosił sejm o zajęcie się nie tylko sprawą Mazowsza, ale także o stosowną uchwałę o obronie państwa i o powołanie komisarzy dla delimitacji granic między Koroną, Mazowszem i Litwą. Senatorów król prosił o radę w sprawach polityki zagranicznej, przede wszystkim co do stosunków z Węgrami³. Polityka zagraniczna spotkała się na sejmie z surową krytyką⁴.

Obrady sejmowe ogniskowały się wokół kwestii mazowieckiej oraz podatków⁵. Pod naciskiem posłów ziem koronnych reprezentacja Mazowsza wyraziła zgodę na inkorporację, uzależniając ją od zatwierdzenia dotychczasowych praw, w szczególności od utrzymania odrębnego prawa sądowego, z jednoczesnym przyznaniem szlachcie mazowieckiej tych samych wolności, jakie posiadała szlachta koronna. Senat i posłowie ziem Korony jednomyślnie zaakceptowali te warunki, podpisawszy uchwałę o inkorporacji Księstwa Mazowieckiego *ad unitatem Regni iuriumque et libertatum*⁶.

Kontrowersje powstały wokół uchylecia dekretu o zakazie wstępowania przez szlachtę polską do służby wojskowej za granicą. Od załatwienia tej sprawy posłowie ziemscy uzależniali przystąpienie do narad nad podatkami na obronę państwa. Ostatecznie zgodzono się na odesłanie sprawy do decyzji króla i przyszłego sejmiku walnego.

Projekt senacki (stronnictwa dworskiego), aby opodatkować szlachtę i jej poddanych stosownie do wysokości aktualnych czynszów, a nie według tak zwanych „starych kwitów”, wywołał opór posłów. Domagali się oni, aby uchwalonym podatkiem obciążono także duchowieństwo, a nie wyłącznie ludzi świeckich. Zażądali przy tym, aby pobierający dziesięciny

¹ Por. *Elementa ad fontium editiones*, t. XXXIV, nr 123, s. 152; AT, t. XI, s. 1. (*Anni Domini MDXXIX memorabilia*). Brak danych źródłowych o sejmikach przedsejmowych. Nie zachowały się również listy sejmowe, wysłane zapewne z Wilna, gdzie król przebywał od 1 kwietnia 1528 do 31 października 1529 r. Zob. A. Gąsiorowski, *Itineraria*, s. 265.

² Tę datę podaje W. Konopczyński, *Chronologia sejmów*, nr 39, s. 136. Z listów podkanclerzego Piotra Tomickiego do króla oraz do Jana Chojęńskiego, obu datowanych 18 stycznia 1529 r., wiadomo, że znaczna liczba uczestników sejmiku nie przybyła na czas, co opóźniło otwarcie obrad. Por. AT, t. XI, nr 10, 11, s. 16.

³ AT, t. XI, nr 2, s. 7–12.

⁴ Por. W. Pociecha, *Królowa Bona*, t. IV, s. 66.

⁵ Przebieg obrad sejmowych znany jest częściowo dzięki zachowanej w AT korespondencji, przede wszystkim podkanclerzego Piotra Tomickiego. Por. AT, t. XI, nr 30, s. 27; 33, s. 29; 35, s. 31; 36, s. 32; 37, s. 32; 39, s. 33; 43, s. 35; 46, s. 41; 55, s. 46, 47; 56, s. 47; 57, s. 48; 72, s. 66; por. też W. Uruszczak, *Próba kodyfikacji*, s. 43, 112 oraz tenże, *Sejm walny koronny*, s. 66, 176, 191, 209.

⁶ AT, t. XI, nr 45, s. 36–40.

płacili z tego tytułu kontrybucje na potrzeby obrony⁷. Ostatecznie uchwalono podatek obciążający wyłącznie mieszczan i chłopów.

Całość uchwał sejmowych zawarto w obszernej pisemnej legacji, którą miało przedłożyć królowi specjalne poselstwo. W jego skład weszli: z ramienia senatu kasztelan łęczycki Jan Kościelecki oraz z izby poselskiej starosta wieluński Andrzej Górka⁸.

Zamknięcie obrad nastąpiło 19 lutego 1529 r.⁹

Dorobek prawodawczy sejmu warszawskiego z 1529 r., pominięty przez *Volumina Legum*, a drukowany poniżej, stanowiły następujące akty:

I. *Litterae datae in conventu Warschouiensi consiliariis et nuntiis terrarum Masouiae super articulis per eos oblatis*, z 11 lutego 1529 r. Dokument ten stanowił akt wstępnego potwierdzenia praw Mazowsza przez senatorów i posłów ziem Korony Polskiej, z jednoczesnym przyrzeczeniem, że w pełni prawomocny akt potwierdzenia praw Mazowsza wystawiony zostanie przez króla na najbliższym sejmie walnym¹⁰.

II. *Litterae universales contributionum publicarum in conventu Varschouiensi generali decretarum MDXXIX*, datowane w Wilnie 19 marca 1529 r.¹¹

III. *Litterae contributionis czopowe*, ogłoszone w Wilnie 19 marca 1529 r.¹²

IV. Poza tym do dorobku ustawodawczego sejmu warszawskiego należy wystawiony w Wilnie z datą 4 kwietnia 1529 r. dokument króla Zygmunta I, w którym stwierdza on, że uchwała sejmu warszawskiego w sprawie podatków nie narusza praw i wolności szlachty ani też nie stanowi precedensu na przyszłość¹³. Stosowny postulat w tej sprawie figurował w legacji sejmowej do króla¹⁴.

Nieobecność króla na tym sejmie spowodowała, że innych aktów prawnych wydano na nim niewiele¹⁵.

⁷ AT, t. XI, nr 37, s. 32; J. Gołąb, *Starania Polski o sobór powszechny*, s. 65.

⁸ AT, t. XI, nr 59, s. 49–59.

⁹ Taką datę zamknięcia podaje W. Konopeczyński, *Chronologia sejmów*, nr 39, s. 136. W liście do królowej Bony, z 22 lutego 1529 r. podkanclerzy P. Tomicki pisał: [...] *Absolvimus tandem hunc conventum nostrum* (AT, t. XI, nr 60, s. 59).

¹⁰ Tekst aktu figuruje w MK₂, t. 43, k. 275 v. (s. 555)–281 v. (s. 567) oraz w formie kopii w rękopiśmiennych Tomicjanach, na podstawie których wydrukowano go w AT, t. XI, nr 45, s. 36–40. Niniejsze wydanie opieramy na przekazie MK. Por. *Iura Masoviae Terrestria*, t. III, nr 295, s. 40–45.

¹¹ Drukowane w AT, t. XI, nr 89, s. 78–82, na podstawie przekazów MK₂, t. 43, k. 262 (s. 530)–268 (s. 542) i MK₁, t. 44, k. 61 v. (s. 124)–65 v. (s. 132).

¹² Druk w AT, t. XI, nr 90, s. 82–84, na podstawie MK₂, t. 43, k. 269 (s. 543)–270 v. (s. 546).

¹³ Tekst zachował się w formie wpisu w księgach ziemskich poznańskich, t. 28, k. 620 v. (WAP Poznań, mkrf. 152243).

¹⁴ Por. AT, t. XI, nr 59, s. 51.

¹⁵ Por. MRPS, cz. IV, vol. 2, nr 15587–15592, s. 378. Z tegoż roku *Volumina Legum* uwzględniają tylko akt pt. *Renovatio pacis et concordiae perpetuae inter serenissimum regem dominum Sigismundum, eiusdemque sacrae regiae maiestatis filium dominum Sigismundum Augustum in Magni Ducatus Lithuaniae electum ex una, et illustrissimum principem dominum Albertum marchionem Brandenburgensem et in Prussia ducem ex altera partibus, facta 21 julii anno 1529* (t. I, s. 487–495).